

18 listopada Europejskim Dniem Wiedzy o Antybiotykach

Już po raz drugi 18 listopada Europa obchodzi Dzień Wiedzy o Antybiotykach. Został on ustanowiony w 2008 roku przez Komisję Europejską na wniosek Europejskiego Centrum Zapobiegania i Kontroli Chorób. W Polsce koordynatorem akcji jest Narodowy Instytut Leków, prowadzący działania w ramach Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków. Honorowy patronat nad obchodami Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach objęła Minister Zdrowia.

W ciągu ostatniego dziesięciolecia istotnym wyzwaniem dla współczesnej medycyny stał się problem nadużywania antybiotyków. Niepokojącą konsekwencją tego zjawiska jest niebezpieczne narastanie oporności bakterii na leki, zmniejszona skuteczność terapii oraz rosnące koszty leczenia zakażeń.

Antybiotyki są uznawane powszechnie za jeden z dziesięciu największych wynalazków medycyny XX wieku. Wprowadzenie leków przeciwbakteryjnych (zwanych powszechnie antybiotykami) doprowadziło do rewolucji w zwalczaniu infekcji bakteryjnych.

Dzięki antybiotykom problem chorób zakaźnych stał się możliwy do kontrolowania i eliminowania. Nie przewidziano jednak, że skuteczność antybiotyków może być zagrożona.

Przyczyną ustanowienia Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach była przede wszystkim gwałtownie narastająca się oporność na antybiotyki u wiodących bakteryjnych czynników etiologicznych zakażeń u ludzi. Oporne szczepy, często odporne na większość dostępnych antybiotyków, dynamicznie rozprzestrzeniają się już nie tylko w środowisku szpitalnym ale także pozaszpitalnym. Na tę niekorzystną sytuację nakłada się zmniejszenie zainteresowania przemysłu farmaceutycznego poszukiwaniem nowych leków przeciwdrobnoustrojowych. W ostatnich dwóch dekadach wprowadzono w Europie jedynie dwa leki reprezentujące nowe grupy terapeutyczne tj. linezolid (oksazolidinon) i daptomycynę (lipopeptyd). Obydwa leki mają ograniczone wskazania kliniczne i są skuteczne jedynie w leczeniu zakażeń

wywoływanych przez ziarenkowce Gram-dodatnie. Szczególnie niepokojąca sytuacja dotyczy braku nowych antybiotyków skutecznych w leczeniu zakażeń wywoływanych przez *Pseudomonas aeruginosa* i *Acinetobacter baumannii*. Wprawdzie wprowadzona ostatnio tigeicyklina (glicylcyklina, pochodna minocykliny) działa na niektóre szczepy *Acinetobacter*, ale obserwuje się szybkie narastanie oporności w trakcie terapii. Wydaje się, że na nowe leki przeciwko pałeczkom Gram-ujemnym, w tym także *Enterobacteriaceae* przyjdzie nam czekać co najmniej 10 lat.

Oporność na antybiotyki, ze względu na jej rozmiar i konsekwencje, stała się jednym z najważniejszych zagrożeń dla zdrowia publicznego. Coraz trudniej jest leczyć zakażenia i coraz częściej spotykamy się z sytuacją braku opcji terapeutycznych. Obecnie daje się zauważyć oporność na wszystkie leki przeciwbakteryjne u wszystkich gatunków bakteryjnych, oczywiście w zróżnicowanym stopniu w zależności od kraju, regionu czy oddziału. Problemem jest niewłaściwe stosowanie antybiotyków. Mimo że większość infekcji układu oddechowego powodują wirusy, to ponad 70% pacjentów trafiających do lekarza otrzymuje antybiotyk, który nie zwalcza zakażeń wirusowych. W całej Europie nadużywanie antybiotyków jest powszechnym zjawiskiem prowadzącym do narastającej lekooporności bakterii, ale w Polsce jest ono szczególnie widoczne.

Według statystyk uzyskanych w programie monitorowania konsumpcji antybiotyków ESAC (*European Surveillance of Antibiotic Consumption*) Polska zajmuje miejsce w czołówce krajów europejskich w ilości zużycia antybiotyków.

Jedynym działaniem, które jest w naszych rękach jest natychmiastowe ograniczenie niewłaściwego i nadmiernego stosowania antybiotyków, zwłaszcza przez lekarzy POZ, którzy przepisują ponad 70% wszystkich stosowanych w naszym kraju antybiotyków. Niestety często w leczeniu zakażeń wirusowych, a zwłaszcza przeziębienia, grypy i biegunkach, w których nie są skuteczne a generują objawy niepożądane i lekooporność wśród flory kolonizującej, która może stać się przyczyną kolejnych zakażeń. Należy w postępowaniu z chorymi z zakażeniem stosować się do rekomendacji spełniających kryteria medycyny faktów (EBM), korzystać w większym stopniu z mikrobiologicznych badań diagnostycznych, które pozwalają na najskuteczniejsze leczenie tzw. terapię celowaną. Niezbędne jest ciągłe monitorowanie antybiotykooporności i zużycia tej grupy leków, szeroka edukacja i finansowanie badań naukowych nad nowymi związkami i nowymi strategiami terapeutycznymi.

Ostatecznie, 70 lat po wprowadzeniu antybiotyków możemy znaleźć się w sytuacji, w której zabraknie skutecznych sposobów leczenia zakażeń bakteryjnych.

Środowiska naukowe i agendy zdrowia publicznego są coraz bardziej zgodne co do konieczności lokalnego i globalnego przeciwdziałania temu zjawisku. Problem zyskał wymiar globalny i wymaga podjęcia pilnych interwencji mających na celu podnoszenie świadomości profesjonalistów, kadry zarządzającej i opinii publicznej nt. konsekwencji oraz zagrożeń wynikających z niekontrolowanego stosowania leków przeciwbakteryjnych i sposobów zapobiegania lekooporności.

Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach ma uświadomić **społeczeństwu**, profesjonalistom i decydom w ochronie zdrowia jakie zagrożenia wynikają z narastającej oporności. Wszystkie kraje UE są zobowiązane do rozpropagowania w ramach tego dnia wiedzy na temat działania antybiotyków, zagrożeń wynikających z ich niewłaściwego stosowania i naszej wspólnej odpowiedzialności za przyszłość leczenia zakażeń. Ma pokazać, że jeśli dalej będziemy nadużywać i niewłaściwie stosować tę grupę leków to możemy zostać, a z pewnością nasze dzieci i wnuki, bez skutecznej broni walce z zakażeniami.

W Polsce promocja EDWA prowadzona jest w ramach Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków (NPOA). Przygotowano w tym celu szeroką kampanię edukacyjną obejmującą, filmy, plakaty, ulotki, wystawę objazdową, konferencje. Wśród działań ogólnopolskich zaplanowano:

- ✓ Wystawy plakatów, obrazujących problem zakażeń, działania i stosowania antybiotyków oraz powody i skutki zmniejszania się ich skuteczności (prezentowane w instytucjach publicznych, zakładach opieki zdrowotnej w około 30 miastach w całym kraju)
- ✓ Kampanię społeczną, w ramach której w telewizji i kinie emitowany zostanie spot upowszechniający problem antybiotykooporności
- ✓ Stałą współpracę z ogólnodostępnymi mediami, spotkania z dziennikarzami zajmującymi się problemami zdrowia, medycyny i nauki
- ✓ Przygotowanie i rozpowszechnienie materiałów edukacyjnych w formie ulotek i plakatów dla pacjentów oraz specjalistów medycznych

- ✓ Promocję wiedzy nt. antybiotyków poprzez informacje zamieszczane na stronie internetowej www.antybiotyki.edu.pl
- ✓ Liczne wydarzenia na poziomie regionalnym tj.: wystawy, konferencje naukowe, konferencje prasowe

POSTAWY WOBEC ANTYBIOTYKÓW

Z badań przeprowadzonych w październiku 2009 roku na zlecenie Narodowego Instytutu Leków przez firmę MillwardBrown SMG/KRC wynika, iż odsetek osób stosujących w Polsce antybiotyki jest w Polsce wciąż wysoki 37% dorosłych Polaków stosowało antybiotyki w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 57% - w ciągu ostatnich 24 miesięcy. Niestety, Polacy wciąż najczęściej przyjmują antybiotyki z powodu dolegliwości, które nie powinny być nimi leczone: przeziębienia (30% wskazań), bólu gardła (24%), grypy (16%) czy kaszlu (12%).

Prawie połowa dorosłych Polaków (43%) oczekiwałaby też przepisania antybiotyku w przypadku grypy. A antybiotyki nie działają na wirusa grypy!

Na podstawie przeprowadzonego badania możemy stwierdzić, iż wiedza Polaków na temat skuteczności antybiotyków w leczeniu przeziębienia i grypy jest wciąż niewystarczająca: 47% badanych uważa, że są one skuteczne w leczeniu grypy, a 35% - że są skuteczne w leczeniu przeziębienia. **Ponad połowa Polaków (58%) uważa, że antybiotyki zabijają wirusy. A antybiotyki nie działają na wirusy**

PODSUMOWANIE

Pamiętajmy: każdy z nas jest odpowiedzialny za utrzymanie skuteczności antybiotyków!

- Antybiotyki tracą skuteczność w tempie, którego nie przewidywano jeszcze pięć lat temu. Dzieje się tak, ponieważ stosowanie antybiotyków powoduje, że bakterie stają się na nie odporne.
- Jeśli będziemy nadal spożywać antybiotyki w niezmiennym tempie, Europa może stanąć w obliczu powrotu do epoki przedantybiotykowej, kiedy częste zakażenia bakteryjne, na przykład zapalenie płuc, mogły stanowić wyrok śmierci. Kiedy będziemy potrzebować antybiotyków w przyszłości, mogą one już być nieskuteczne.
- Nie należy przyjmować antybiotyków z niewłaściwych powodów lub w nieodpowiedni sposób.

- Należy zawsze przestrzegać zaleceń lekarza w sprawie sposobu przyjmowania antybiotyków, aby mogły być one skuteczne również w przyszłości.

Wszystkie informacje dotyczące Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach znajdują się na stronie NPOA (www.antybiotyki.edu.pl), do której wizytowania zapraszamy.

*Prof. dr hab. med. Waleria Hryniewicz
Przewodnicząca Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków
Narodowy Instytut Leków w Warszawie*